

Tot Plegat, Gran Escampall

FELIP MARTÍ-JUFRESA

Institut Supérieur des Arts de Toulouse (ISDAT)

Resum: Si l'objecte de la metafísica és el Tot, llavors el descobriment d'aquesta idea és l'inici del pensament metafísic. Per tant, la història de la metafísica és el conjunt de representacions del Tot, des del paleolític fins a l'actualitat. El text següent procedeix d'un guió d'animació en vídeo, recull aquestes idees i enllaça amb la representació contemporània del Tot com l'expansió global d'un gran esclat. També es relaciona amb la representació metafísica de la humanitat com a pols d'estel autoconscient que gira i s'escampa amb la seva galàxia al bell mig de no se sap ben bé on. Tot plegat, gran escampall.

Paraules clau: Tot, escampall, humanitat, enlloc, solitud, metafísica, anarquia, prehistòria, ateisme.

Everything Big Scattering

Abstract: If the object of metaphysics is Everything, then the discovery of this idea is the beginning of metaphysical thought. Hence, the history of metaphysics is the entire set of representations of Everything from the Paleolithic to the present. The following text, coming from a video animation script, draws up these ideas and links to the contemporary representation of Everything as the overall expansion of a very huge outburst. It relates as well with the metaphysical representation of mankind as a self-conscious stardust that spins and expands with its galaxy in the middle of nowhere. Everything big scattering.

Keywords: Everything, scattering, mankind, nowhere, solitude, metaphysics, anarchy, prehistory, atheism

[Aquest text correspon a l'àudio de l'animació videogràfica «Tot plegat, gran escampall» (video HD, 45'50") realitzat en col·laboració amb Blanca Casas Brullet]

1/ Primer soliloqui

Tot.
Tot tot?
Tot.

El conjunt de tot el que és.
Considera'l.
El conjunt de tot el que és no és.
El que és és tot el que és, no el seu conjunt.
Tot és alhora sense ser res en conjunt.
Alhora, res en conjunt.
Tot plegat sense fi desplegat.
Tot plegat, gran escampall.

[Entra el títol: *Tot Plegat, Gran Escampall*]

2/ Primer diàleg

—Estic perdut...
—Ja? Però si acabem de començar!
—No... vull dir que estem perduts, que és aquesta l'única representació que em faig de tot plegat.
—Ah.
— No és el que em demanaves? «Com ho veus tot plegat?»... «Perduts al bell mig de l'oceà sense ribes de la transformació universal», com deia Bakunin... Sols, al bell mig de tot plegat.
—Ara sí que trec el violí.

3/ Segon soliloqui

Tot plegat, escampada escampant-se
que no va enlloc,
que només passa.
Gran escampall metastable.

«Oh tu, Gran Escampall Metastable!»
No té sentit.
Gran Escampall Metastable no és cap deïtat,
Res a qui hom pugui adreçar-se, a qui pugui pregar.

Gran Escampall Metastable no té Amo ni Senyor.

Passa.

Es fa i es desfà, no «fa i desfà».

Es desfà i es refà.

Va fent...

Tot plegat només fet de tot plegat.

Però recorda: «ahora, res en conjunt».

No fa sistema.

No fa obra.

Ni U, ni Obra, ni Òpera, ni cap Drama.

Partícules amunt i avall.

Ajuntant-se i separant-se sense pla ni concert.

A la babalà.

L'escampadissa aquesta és el nostre context,
el nostre àmbit o marc de vagareig.

4/ Segon diàleg

—Ser al mig, no al centre. Gairebé diria «estar per allà al mig», que és el contrari de «ser el centre». Si algun moviment defineix la història de la metafísica dels últims 400 anys, això que comunament anomenem *la modernitat*, és el del desmantellament progressiu i a tots nivells de l'estructura centre/periferia com a estructura fonamental del sentit. Ser al mig del món és estar situat en un punt qualsevol d'aquest món. És en aquest sentit que deia *perdut*, perduts en un lloc perdut de tot plegat, sense cap altra representació fixada de la seva forma que la d'un escampall que segueix escampant-se sense nord, ni sud, ni esquerra, ni dreta, ni alt, ni baix. El principal relat metafísic que ens ve de la cosmologia contemporània fa més just que mai que n'hi diguem *planeta* d'aquesta barca on surem i, en canvi, fa més inadequat que mai anomenar *món* el conjunt. *Món* deriva de *mundus* i com el *kosmos* grec diu una relació estètica amb el conjunt del que és. *Mundus* i *kosmos* volen dir el ben parat, el net i polit, l'endreçat, l'ordenat, com una taula, com una habitació, com una obra.

[pausa]

Món... Ja fa molt de temps que ningú no hi sent res que tingui a veure amb el net i polit, l'endreçat, el ben parat. A aquest món en el qual ens ha tocat pensar-nos i imaginar-nos a nosaltres de *mundus* ja no li queda res, tret d'un mot amnèsic que en deriva.

—Aquest món també deriva.

—Aquest món és tot ell un planeta.

[pausa]

—A què jugues?

—Jugo amb les paraules i la seva història. És part del meu ofici. Recorda: *planeta* en grec volia dir *vagabund*, *rodamon*.

—Món... rodamon.

—Exacte. Però hem d'anar amb compte sempre a no fer-ne res de tot.

—No fer-ne res de tot. Segueixes jugant...

—No, vull dir... sí, és clar, però si la jugada és bona no és mai estèril. Ara no em facis anar per aquí. Volia dir que tot plegat no és una cosa, és aquell motiu que fa «tot alhora, res en conjunt». Per això *univers* també fa figa. Gran, mega, giga, teraescampada en acte, proposo. O sinó també *Tot-molt informe*.

—La pertinència d'*univers* no ve d'aquí. Hi ha una unitat de tot plegat que no és la unitat del sistema, l'obra o l'organisme, sinó la unitat del que segueix les mateixes lleis: és aquesta la universalitat de l'univers, és la universalitat de la legalitat que hi impera. Per escampat que estigui, per disseminat que es trobi, a tot arreu tot es comporta seguint les mateixes normes. En això, tot plegat és monòton, avorrit, si vols.

—Ni *món*, ni *cosmos*, perquè remet en a la figura d'un ordre que ja no veiem per enlloc, i *univers* no et fa el pes perquè sona massa a *sistema*.

—Home, és que anomenar *univers* a un campí qui pugui...

—I *natura*?

—Dat i beneït, *natura* i la famosa *physis* grega tenen l'interès que, volent dir *naixement* i *creixement*, remet en a l'acció i no a la figura. En aquest sentit rimem amb *proliferació*, *disseminació*, *escampament*. Però tenen el problema que no només provenen de l'àmbit de la vida, sinó que és el que seguim escoltant-hi i el que principalment continuem fent-los dir. I la vida, per ara, ens apareix com una excepció en aquest escampall...

—I, de *creació*, no en deus voler sentir ni parlar, oi?

—Finalment no és una metàfora gaire diferent que dir-ne *natura* de tot plegat perquè no remet tampoc a la forma, sinó a la formació, no remet a quina pinta fa tot plegat, sinó al fet que s'ha fet. I sí, el món és un fet, és el fet. Però, dit això, evidentment el pes de la significació cristiana és encara massa gran com per pretendre escoltar-hi res més que allò que remet a un Creador de Tot Plegat. Així que, per ara, no en podem fer res.

—Estem ben arreglats, doncs.

—Ara ets tu qui juga.

—Per què?

—*Món*, *cosmos*, *anar arreglat*... *estar arreglat*, *estar perdut*?

—Ah, no me n'havia adonat. És graciós que siguin antònims *anar arreglat* i *estar arreglat*. Sóc menys jugarer que tu amb tot. Deu ser allò de l'ofici...

[pausa]

Finalment, tenim dues línies onomàstiques. Una línia més sòbria, més estrictament lògica, que es limita simplement a dir el conjunt que no es deixa res fora. En aquesta línia veig que et decantes per *tot plegat*. I una línia més adornada, que alhora remet i agafa a contrapeu la tradició mateixa d'on ve *món*: la línia estètica, la que remarca la figura.

—Sí, per això mateix n'hi dic l'afigura: l'afigura de tot plegat.

—Un jugador impenitent.

—El nostre món s'ha convertit literalment en un antimón.

[pausa]

—I si deixem el que ens ve del sud d'Europa i mirem una mica més amunt?

—*Wereld, world, welt...* remetem al que ens envolta, a l'àmbit o al marc en el qual l'home es troba, no porten ni la idea del tot absolut, ni cap referència al fet que aquest entorn pugui aparèixer-nos com un tot amb una determinada articulació, com un tot compost, com un tot dotat d'un cert ordre o sentit.

—Podríem dir que són nominacions fenomenològicament anteriors al significat que porta *mundus*.

—Però *tot plegat* no remet tampoc sistemàticament a Tot Plegat. Aquesta és part de la gràcia de l'expressió. Remet a un gest del pensament...

[*Fade out* sobre les darreres paraules]

5/ Tercer soliloqui

Esquitxos que pensen.

Flocs esqueixats que saben que són sense saber ben bé què són.

Partícules que esdevenen borralls conscients.

Pols que s'ha fet mirall de tot plegat.

6/ Tercer diàleg

—La nostra situació metafísica s'explica per una doble ruptura. La primera, la més important, la més antiga i alhora aquella amb la qual continuem debatent-nos: la ruptura amb el sistema-vida que implica el naixement d'*homo sapiens*. Aquesta ruptura és la que genera aquesta situació que descriu amb la fórmula «sols al mig de tot plegat». La segona ruptura, finalment molt recent i clarament secundària, és de fet una resistència. La resistència a la tecnologia metafísica que esdevé progressivament hegemònica pels volts de fa cinc mil anys: la invenció dels déus morals creadors de Tot Plegat. Una de les funcions principals d'aquest invent metafísico-ètico-polític és crear una nova filiació sistèmica que doni raó de la soledat d'*homo sapiens* i que transfiguri així el

ser al mig en ser al centre. Els membres d'aquestes societats teo-lògiques no només passen a estar al centre perquè les seves cosmologies situen la Terra al centre de Tot Plegat, sinó perquè aquesta centralitat cosmològica és tot una amb la centralitat metafísica que estableix el vincle preferencial o exclusiu amb la seva divinitat, Pare de Tot Plegat. L'entorn d'*homo sapiens*, el seu *world* passa definitivament a ser el Tot, l'Absolut, però és un Tot la funció principal del qual és conjurar la solitud desorientada en què l'havia deixat la seva emergència, la ruptura amb l'animalitat d'on havia sorgit.

—De la filiació natural a la filiació tecno-teo-lògica.

—De la filiació natural a la filiació sobrenatural... I el declivi d'aquesta teo-tecno-logia ens deixa a pèl amb la situació metafísica fonamental d'*homo sapiens*: sol, al mig de tot plegat.

[pausa]

Hi ha, doncs, tres formes d'exterioritat metafísica a la teo-tecno-logia. Primer, l'exterioritat prèvia a la invenció de tota forma de divinitat: el naixement pre-teo-lògic de la metafísica que explica la invenció de la teo-tecno-logia. Segon, l'exterioritat interna a l'hegemonia de la teo-logia: l'ateisme pròpiament dit, la metafísica contra-teo-lògica. I tercer, l'exterioritat posterior a l'hegemonia de la teo-logia: la metafísica post-teo-lògica.

—Tres èpoques...

—Tres èpoques.

—Que original. Molt dialèctic...

—No em distreguis, ara. La primera època correspon a l'època mateixa del naixement de les nostres capacitats metafísiques, l'època de gestació de la idea mateixa de tot plegat, de naixement dels afectes metafísics, de l'estranyesa, de l'angoixa metafísica, el naixement de les intuïcions metafísiques pròpiament dites («Què és tot això?», «Què hi fotem aquí al mig?»), una època de la qual no ens queden documents i respecte a la qual ens hem de limitar a especulacions més o menys informades com aquesta, a raonaments lògics que només poden partir de suposicions que no es podran acabar de demostrar.

—No n'amagaràs la fragilitat, doncs.

—No l'amago.

—Alguns paleontòlegs deuen defensar que aquesta suposició que fas és merament lògica i que no correspon a cap moment històric, que l'objecte primordial de la metafísica neix com a teo-logia, que la idea de tot plegat neix amb la formació de les divinitats.

—Jo, en canvi, entenc que les divinitats només poden néixer com a resposta a la constitució mínima de les preguntes metafísiques, a la manifestació d'una necessitat i que, per tant, primer ha de generar-se aquesta necessitat i que aquesta necessitat no és altra que l'espai que genera la intuïció del "sols, al mig de tot això". Admeto que avui no sé dir-te si aquesta primera època, del

descobriments de la idea de tot plegat fins a la invenció de les primeres narracions teo-lògiques sobre el sentit de tot plegat, va durar dos dies o 100.000 anys, el que sí que se és que no me l'estalvio: és la fascinant prehistòria de la metafísica. L'època on *sapiens* ja no era un primat més entre els altres, però encara no havia inventat la teo-tecno-logia amb la qual acabaria dominant això que estava aprenent a concebre: Tot, *Everything, das Ganze*.

—I com te l'imagines el sorgiment d'aquesta idea?

—Com a intuïció en mig d'una experiència prehistòrica del sublim natural; de nit, en algun indret de l'est de l'Àfrica. Metafísica...

—Paleolítica.

[pausa]

—Si tingués una màquina del temps hi aniria, aniria a assistir al naixement de la metafísica en el cap del primer homínid on es va fer la connexió neuronal corresponent a la concepció de la idea de Tot Plegat. Devia fer un bot comparable a una descàrrega mortal d'electricitat. Trobant-se sol al mig de Tot Plegat per primera vegada a la història humana.

—Val, val; no et flipis.

—Flipant. Un descobriment que mereixeria un monument. «Al primer humà a qui li va venir al cap la idea de Tot Plegat» i l'estàtua d'un homínid amb cara d'anar molt col·locat mirant el cel.

—Amb expressió ambivalent el faria jo, barreja de pànic i de fascinació... I què me'n dius de la segona època?

—L'època d'institució de la metafísica a partir de les polaritats que definiran els eixos fonamentals de la seva història.

—La història de l'hegemonia de la teo-logia.

—Però també la de la constitució de la metafísica que no s'hi plegarà mai, la història del que per anar ràpid anomenarem amb el seu nom més comú: la història del materialisme.

—És evident que ja no és la nostra època. Nosaltres ja no hem de combatre aquesta hegemonia, la qual cosa ha fet possible que en féssim la teoria, la genealogia. Ens ho mirem amb la distància del que ve després.

—Com més ens n'allunyem, més indulgents ens tornarem.

—Oposar-se o menystenir les construccions metafísiques precedents de la història de la humanitat és alhora necessari i superflu. La història de la humanitat és la història d'un llampec. El llampec que és la intel·ligència humana. La història de la humanitat és la història fulgurant de l'adonar-se'n, de l'adonar-se que som, que vol dir alhora la de preguntar-se on dimonis som, què coi som i què hi fem al mig de tot això. A escala astrofísica, haurem estat un llampec gairebé invisible. Ja ho podem dir en futur anterior, des de la certesa de la nostra desaparició més o menys llunyana. Mobilitzo la vella metàfora de la llum com a metàfora del saber, però és que segueix sent una metàfora

profana, no cal vestir-la amb oripells teo-lògics. Ser una llumenera és ser llest en la llengua de cada dia, no cal tampoc remetre al text d'Heràclit, ni a la paràfrasi pomposa de Heidegger. Només cal remetre's a la llum i a la brevetat, a la intel·ligència i a la caducitat. En fi, que tan estúpid és seguir avui representant-s'ho tot plegat a partir d'històries de grans Papes Omniscients que vetllen per nosaltres i ens reserven places en la benaurança eterna, com és estèril passar-se l'estona fotent-se'n. Les religions teo-lògiques són alhora ridículament antropomòrfiques i meravelloses traces de la intel·ligència humana. Me les miro com una fantàstica tecnologia cultural obsoleta. De fet, les formes de religiositat contemporànies han deixat a un segon o tercer pla tant la dimensió metafísica com la dimensió política. Ser religiós avui és bàsicament una manera d'embolcallar una sèrie de preceptes ètics.

7/ Quart diàleg

—*Metafísica, metafísica, metafísica...* Però no has trobat cap paraula millor que aquesta andròmina? Què hi poses exactament a dins?

—Metafísica és tota posició relativa a la consideració de tot plegat, amb el benentès que la consideració de tot plegat implica gairebé immediatament l'especulació sobre el sentit de tot plegat i de l'existència humana en tot plegat. La història de la metafísica comprèn la història de totes les especulacions, cavil·lacions, rituals, escrits meditats, pintures a les parets o sobre tela, òperes, cantates... en definitiva, el conjunt de representacions fetes fins a dia d'avui sobre aquest sentit de tot plegat. Aquesta especulació acompanya l'explosió d'intel·ligència que suposa la constitució de la consciència humana i la invenció del llenguatge. Des d'aquest prisma, qualsevol consideració sobre la impertinència de la metafísica o la seva fi o la seva mort no té cap sentit. La història de la metafísica no comença fa 2.500 anys en els escrits en grec arcaic d'un brillantíssim aristòcrata o sacerdot, ni es clausura fa quatre dies en els escrits en alemany de no sé quin altre brillant filòleg de gran bigoti. La metafísica va néixer de diverses maneres en mil caps, en mil mirades al cel, en mil èxtasis anònims, en mil atacs de pànic, a plena llum del dia i en l'obscuritat d'una cova, en les cavil·lacions nocturnes d'un insomni paleolític i en l'arrabassament inesperat en arribar dalt d'un turó en plena cacera d'una cabra. La metafísica es formula primer en històries transmeses oralment, molt abans que versions llunyanes d'aquestes mateixes històries o d'altres inventades molt més tard acabessin fixades en pells curades de descendents llunyans d'aquella cabra que s'havia escapat, encriptades en els símbols de l'escriptura grega d'aquell brillant aristòcrata grec arcaic. De la mateixa manera, no té cap sentit dir que la metafísica arriba a terme en un conjunt de textos escrits fa una estona per un sol senyor. El mer fet de pensar-se que la metafísica comenci en un *text* i en *un* sol text i que acabi en un altre text pressuposa que qui formula aquesta idea té al cap un tipus de producció discursiva molt i

molt concret al qual serà impossible de reduir allò que el mateix que formula aquesta idea definirà com a activitat metafísica.

8/ Cinquè diàleg

—Si la tecnologia divina *grosso modo* ha deixat de funcionar, què hem de fer amb el «sols, al mig de l'escampadissa»?

—No crec que hàgim de fer-ne res més que seguir precisant-ne els detalls i assumir-ho plàcidament a l'espera pacient de confirmar si en aquesta escampada l'existència és un fenomen excepcional o un mode de ser corrent encara no detectat. Qui vulgui dedicar-se a mirar d'escatir-ho no ha de fer res més que consagrar-se a l'astrofísica i més concretament a l'astrobiologia. La resta hem de romandre pacients a l'espera d'unes notícies que potser només arribaran d'aquí deu mil anys.

—Els impacients també poden fer pel·lícules de ciència-ficció sobre el tema a Hollywood. Acostumen a tenir molt d'èxit.

—Sí, sempre serà més original que inventar-se un altre déu.

—Però consideres realment que aquesta descoberta modificaria substancialment la nostra situació metafísica? Més enllà de l'evident revolució que suposaria a diversos nivells, aquest augment potser exponencial de la demografia dels existents a la nostra galàxia primer i a la gran escampada intergalàctica després, en què modificaria substancialment la soledat que remarques? Aquesta diàspora d'existents sincrònicament o anacrònicament mútuament informada de la seva existència seguirien sense destí metafísic, lliurats a la seva autonomia, més que mai conscients que aquesta soledat no té res a veure amb la demografia planetària, galàctica o universal, sinó amb l'absència de motiu de l'existència i de l'escampadissa aquesta. El possible, el fins i tot probable, augment exponencial de la demografia d'existents a l'univers ens acabarà confirmant que aquesta soledat és el nom de la situació metafísica de l'existència i que es refereix a la seva absència de funció total, a la seva radical inutilitat metafísica. L'existència és només un excedent o un excrement de la consciència, segons com es valori.

9/ Quart soliloqui

Aquest món sense Amo, aquesta escampada sense cap altre programa que el de seguir escampant-se l'imagina, l'investiga, el concep amb dolça estranyesa, amb suau sorpresa un essent que en el curs de les generacions d'ençà que va adquirir la capacitat de saber-se essent i va inventar el llenguatge ha aconseguit mirar-s'ho amb relativa serenitat. Aquest essent que roda i s'escampa amb tot plegat esdevé per això mateix cosa anàrquica, llibertat per a no res. L'anarquia del món només la pot afirmar qui accepti o afirmi la seva pròpia anarquia, la seva llibertat metafísica, la seva absència de destí metafísic, que la seva existència és en termes absoluts per a no res.

[pausa]

Aquesta capacitat de distanciació, aquesta capacitat que tenim de sentir-nos estranys al bell mig de tot el que és no té per què prendre la forma de l'odi al món de la tradició gnòstica. Aquesta estranyesa és una de les traduccions afectives de la transcendència que genera la consciència respecte del simple ser sense adonar-se'n o sense adonar-se'n del tot, si em permetes el doble sentit, que defineix la resta de coses amb les quals som, amb les quals rodem i ens escampem al mig de tot això. El que se'ns dona amb aquest adonar-nos-en és entre d'altres coses aquesta transcendència, aquesta estranyesa, la malenconia irreductible de qualsevol ésser humà lliurat perquè sí al rodar sense motiu del món. Aquesta esclatxa, aquesta distància és insuturable, és la condició humana mateixa i qui se la vulgui treure de sobre fent crides a reconfigurar la unitat amb el món no fa res més que manifestar que viu aquesta esclatxa com una ferida que espera fer cicatritzar, que viu la condició humana com una anomalia a normalitzar. Això explica per què ens passem el dia clamant per «donar sentit a la vida» i «fondre'ns en la unitat de l'ésser». Si ens passem l'estona buscant aquest suplement de sentit, no costa gaire d'entendre que és perquè la nostra condició és de no disposar-ne i que aquest sentit és el que vam perdre fa molts milers d'anys amb el naixement de la consciència, i vam deixar de ser una espècie més entre les moltíssimes altres.

[pausa]

Cada moment en què recordem a flor de pell i de consciència aquesta situació metafísica és un esdeveniment. Però aquest esdeveniment ni és únic, com la vinguda d'un Crist redemptor, ni és pròpiament calculable com un servei tècnic a la nostra disposició. L'experiència de l'anarquia metafísica és una mena d'arxipèlag escampat al llarg de la nostra existència més o menys llarga, un arxipèlag de geografia variable segons el lot que la fortuna ens hagi reservat, ple d'alts i baixos per a alguns, pla com l'estepa per a uns altres, dens per a uns, esclarissat per a d'altres.

[pausa]

En definitiva, cal assumir que el desencaix, la disharmonia humana no té *arreglo*, que no serà resolta ni en aquest món ni en cap altre amb una «reconnexió amb la natura» que ens permeti tornar al «paradís que vam perdre». Aquesta és l'única sortida que veig de l'estructura messiànica que haurà governat per ara la nostra relació amb l'existència. La condició humana és la travessa d'aquest desencaix amb la nostra pròpia percepció, amb el nostre propi cos, amb la vida i la resta de coses que haurà generat adonar-se'n de tot plegat. I això no s'arregla amb res. S'aguanta o no s'aguanta.